

Nattergalvisen / Det stander et slot i Østerike

Nedtegnet av Lindeman i 1870 etter Ole Andersen Mærli

Dette er en av de virkelig store fortellingene som finnes i utallige varianter fra mange deler av Europa. Ole Andersen sang et vers av Nattergalvisa for Lindeman. Den går også under navnet «Ridderen og Nattergalen» og i Anna Monrads eventyrversjon har den navnet «Den omskaftede prinsen aa prinsessa». Som i flere andre viser står den onde stemoderen sentralt. Så ondskapsfull er hun etter at hun har giftet seg med kongen at hun omskaper prinsen til en ulv og prinsessen til en nattergal.

Visa finnes i en rekke ulike former på Romerike: som melodi etter Ole Andersen, som eventyr etter Anna Monrad, som tekst etter J.B. Nordby og som trykk i Karl Ausen samling av skillingstrykk.

Denne teksten er fra Moltke Moes samling opptegnet av Nordby. Ikke alle ord har latt seg tyde.

Jeg vet vel, hvor det ligger et Slot,
Saa herlig beprydet og sislet?
Med Sølv og med det røde Guld
Af Marmorstene opmuret.

I samme Stad der stander en Lind,
Med Blade saa deilige og skjønne
Derudi bor en Nattergal fin,
Som liflig kan røre sin Tunge.

Der kom en Ridder ridende til.
Han hørte den Nattergal sjunge,
Hvorover han høilig forundrede sig;
Thi det var ved Midnattens Stunde.

«Og hør de, lille Nattergal,
En Vise jeg beder dig kvæde.
Dine Fjædre jeg vil med Guld beslaa,
Og din Hals med Perler beklæde.»

«Jeg agter ei dine Fjædre af Guld,
Som du mig vil forære.
I Verden er jeg en fremmed vild Fugl
Og ingen mig monne kjende.»

«Er du i Verden en fremmed vild Fugl,
Og ingen dig monne kjende,
Da tvinger Kummer, Sne og Kuld,
Som falder paa Veien den brede.»

«Mig tvinger ei Kummer, mig tvinger ei Sne
Som falder paa Veien den brede.
Mig tvinger veld mere en lønnelig Vee?
Som væder?? min Angest og Møe?»

«Og hør du liden Nattergal,
Hvad jeg dig monne tilbyde
Om Vinteren du sidder hos mig i Bur,
Om Sommeren du atter du flyver.»

«Hav Tak, skjønne Ridder, for Godheten din
Men det bør ikke saa være
Det ?? forbød Stedmoderen min,
Saa længe jeg Fjeld skal bære.

Jeg havde en Kjæreste bold,
En Ridder saa mægtig og værdig.
Min Stedmoder kasted det alt om kull
Hun det ei saa have vilde.

Hun mig forvandlet til Nattergal,
Bød mig i Verden at flyve.
Min Broder blev til en Ulv saa graa
Han skulde i Skoven omløbe.

Han ind i Skoven straks da for,
Og hvor han Ro? Kunde finde,
Før han rev ut hendes Hjerte og drak hendes
Blod
Som syv Aar derefter mon hænde.

En dag hun vilde forlyste sig
I ??? at spadsere.

Min Broder han og det fornåm,
Gav nøie Agt paa hende.

Saa greb han hende med venstre Fod
Med Ulvekloen den brede
Rev du hendes Hjerte og drak hendes Blod
Derover fik han sin Helbrede.

Endnu er jeg en fremmed vild Fugl
Og ingen mig mere kjender
Mig tvinger baade Kummer, Sne og Kuld
Som falder paa Veien den brede.

Dog takker jeg Gud, som haver tilladt
At jeg min Tunge kan røre,
Paa femten Aar har jeg ikke talt,
Som jeg med Eder mon gjøre.»

Den Fugl han sad i stille Ro,
Han agted ei Ridderen Snille??
Saa griber han om Fuglens Fod;
Gud dette saa have vilde.

Men denne forvandles til Løve og Bjørn,
Omsider til Ugle og Orm

Omsider blev det en Lindorm grov
Som Ridderen selv vilde myrde.

Saa stak han hende med en liden Kniv,
Saa Blodet frem monne komme.
Paa Gulvet straks for hannem stod
En Jomfru som skjønneste Blomme.

«Nu haver jeg frelst dig af al din ??
Af al din Jammer og Kvide;
Fortel mig nu din Afkomst god
Paa Faders og Moders Side!»

«Min Fader Konge i Ægypten var,
Hans Dronning min Moder de gode,
Min Broder, han var Ulven grov
Som vandret i vildeste Skove.»

«Var Ægypterlandskongen kjær Faderen din,
Hans Dronning din Moder, den gode
Forvisst er du ??? min,
Som nylig har Nattergal mon ???

Der blir stor Glæde i Ridderens Gaard,
Stor Glæde i alle deres Lande,
Thi frelset var du Nattergal god,
Som Kummer havde lidt saa længe.

En annen versjon av teksten:

Jeg ved vel hvor der stander et slot,
som er så vel bepyded.
Med sølv og med rødest guld
og med hugne stene opmured.

Og inden det slot der stander en lind,
med blade så deilig og skjønne,
hvor under bor en nattergal fin
som liflig mon røre sin tunge.

Så kom der en ridder ridende ind
og hørte den nattergal sjunge.
Hvorover han høilig forundrede sig
thi thi det var ved midnattens stunde.

O hør du liden nattergal,
en vise jeg beder deg kvæde.
Din fjære jeg lader med guld beslå,
din hals med perler beklæde.

Jeg agter ei på de fjære av guld,
som jeg for deg skulde bære.
I verden jeg er en fremmed vild fugl,
og ingen mand monne mig kjende.

Er du iblandt alle en fremmed vild fugl,
og ingen mand monne dig kjende.
Dig tvinger vist hunger sne og kuld,
som falder på veien den brede.

Mig tvinger ei hunger ei kuld og sne,
som falder på veien den brede.

Mig tvinger mere den lønnlige ve
den gjør mig stor angst og kvide.

Imellom bjerge og dyben dal
henrinde de stride vandstrømme,
men den som haver en huld tro ven
han går ei så snart utav glemme.

Jeg havde mig en kjæreste bold
en ridder så mægtig og vædlig,

min stemoder kasted det hastig omkuld
for hun ei så have det vilde.

Min stemor mig skabte til nattergal
at jeg skulde verden omflyve,
min broder til en ulv så grå
bønd hannem i skoven at løbe.

Strax løp han hen i skoven ind
bad Gud ham ei helbrede.
Før han rev hendes hjærte og drak hennes
blod
syv år derefter så skede.

Anna Monrads eventyrversjon:

Den omskafte prinsen aa prinsessa

Imellom berj aa jupe dal,
der renner de stride strømme,
paa berje der staar et slaat saa stort,
me høge taarner aa tinner.

De var en gong en konge som hadde en saan aa ei dotter. Dom var baate snille aa vakre aa var likt 'ta ælle faalk i lanne.

I kongsgaarn var de en ong vakker ridder som var goe venner me prinsen aa prinsessa aa var meir i hoppes me dom enn di andre ridra i kongens tenest. Aa ælle hadde de gaadt aa ælle levde i glæe aa løkke inntil kongen fant paa aa gifte seg igjen.

Den nye dronninga var saa vonn aa atall at ingen kunne gjør'a tellags. Aa verst var 'a mot stønga sinne. Hu var trøllkjæring aa kunne skapa om faalk aa setta æll slags mein aa vondt paa dom hu itte likte. Men etter som tia gikk, by'nte 'a aa hata mei raa meir den onge prinsen aa prinsessa, faar de dom var saa vakre aa gaadt likt. Saa fant 'a paa hu ville skapa døm om; men hu tørde itte faar kongen. Saa fekk 'a stelt de slik tel sist at lanne kom i kri me et fremment lann aa i den kria drog baate kongen aa den riddarn som var venner me prinsen aa prinsessa. Naa da den vonne dronninga var kvitt kongen, taatte 'a hu kunne styre aa raa paa heile kongsgaarn som hu ville. Saa vart ælle som hu hadde noe imot kasta 'ti aarmegaarn, men den onge prinsen skapa hu om tel en ulv som maatte renne i skauen aa ule. Saa sa hu tel'n de, at han kunne bli menneskje igjen visst'n kunne faa rivi ut hjerte paa 'a aa drikke opp blo' hennes; faar ho taatte at de var de mest umulige hu kunne finne paa faar'n til aa bli løyst fraa trøllskapen igjen. For hu gikk ældri ut uten et stort følgje 'ta riddere aa terner aa rundt kongsgaarn var de en høg mur.

Prinsessa skapa hu om tel en nattergal som stødt maatte flyge rundt i skauen aa synge aa sørgje. Hu kunne au bli menneskje igjen visst no'on ville ta seg paa aa skytte i hjæl'a me 'a var nattergal aa sea

fekk drept alle di fæle dyra ho vart til etterpaa. Men detta visste ingen om uten prinsen aa prinsessa sjøl, aa døm kunne itno fortelja sia dom vart omskafta.

Sea den stønna laag stødt en stor graa ulv aa gjette paa dronninga; men hu gjikk ældri no'on stan utten saa stort følgje at ulven itte tørde gjør'a noe. Men etter som tia gjikk vart dronninga mei raa meir vaagall aa tel sist hadde 'a reint glømt di omskafta stønga sinne. Men den store graae ulven glømte itte. Baate natt aa dag laag'n aa lura paa'a aa venta at tia skulle komme at'n kunne faa gjort eine paa'a aa bli menneskje igjen.

Saa var de en dag at'n fekk se stømor si komma gaa'nes aaleine ti den store slaattshagen. Naa visste'n at tia var kommen; saa hoppe'n aaver den høge slaattsmuren aa kaste seg aaver dronninga aa reiv ut hjerte hennes aa drakk opp blo' hennes, aa straks vart'n en ong vakker prins som'n hadde vøri før.

De vart stor stas aa glæe paa slaatte da dom fekk se prinsen kom att. Aa akkerat me de samme røktes de at kria var slutt aa at kongen me soldatne var paa himvegen aa i blant dom denne onge riddarn. Da prinsen hørte detta, laga'n i stan et stort gjestebu faar di ventnes, aa de vara itte lenge før de røktes aaver hele lanne at dom var blitt kvitt den vonne dronninga; aa hadde de før vori sør jaa uløkke hos ælle, vart de naa glæe.

Da kongen kom him, var prinsen itte sein me aa fortelle haassen han aa syster hass hadde vøri meførne. Men itte før fekk riddarn høre detta, saa drog'n tel skogs faar aa fri prinsessa 'tur trøllskapen; 'ta prinsen fekk'n veta haassen alt hang i hoppes. Han drog omkring dag etter dag aa natt etter natt. Aa han hørte mange fugler aa mange nattergaler som saang, men ingen som'n trudde kunne vera henner. Aa han gjikk aa gjikk tel han fekk blo 'ti skoa sinne aa var saa trøtt aa utslitin at'n var nessen sanselaus; men enda hadde'n itte trøffi paa no'on nattergal som kunne vera prinsessa. Men gji opp vill' 'n itte; faar han kunne itte komme himatt utta henner.

Saa var de en kvel han fekk høre en nattergal som saang me et saa forun'li maal at de gjikk'n gjønnoom marj aa bein. Slik laat hadde'n ældri hørt før; de var saa stille omkring i skauen som 'ti ei grav, itte et lau' eller straa lea seg, aa ælle slags fugler aa dyr satt stille aa lydde. Han skjønte naa de maatte være den nattergaln han lette etter. Saa gjikk'n etter laata aa kom unner de træ' som'n satt i. Saa spør'n om de itte var den omskafta prinsessa, aa de var de. Aa naa da riddarn hadde tala fyst, fekk 'a maale sett att; saa fortæld' 'a haa hu hadde sørgje aa venti paa at hu skulle bli utløyyst fraa trøllskapen; men enda var de mye igjen før hu kunne bli menneskje. Fyst maatte riddarn drepa ihjæl 'a me'a var nattergal aa sea maatte hu skapa seg om tel ælle slags fæle dyr som riddarn maatte gjøre eine paa, før hu kunne bli menneskje att.

Aa detta tok'n seg paa gjøra. Saa drepte'n ihjæl nattergaln; saa skapa hu seg om tel baate ulv aa bjønn aa ælle slags fæle uhyrer, men sist vart hu tel en stor linnorm, som riddarn au maatte myrde. Aa han vant aaver dom alle; men da han by'nte aa sløss me den store linnaarmen, var'n saa utslitin at'n høldt paa aa seig overeine; men i siste lita fekk'n kjørt spjute sett gjønnoom linnaarmen saa han dødde. Aa me de sama sto den onge prinsessa faar'n aa mye vakrere enn hu hadde vøri før.

Saa drog døm himmat, aa da vart itte eine paa æll den glæa aa stas som vart gjort aat dom paa kongsgaren. Kongen sa tel riddarn, at faar de han hadde utfritt 'a skulle han faa prinsessa hvis han ville. Aa de hadde dom itno imot hverken han eller henner. Aa saa vart de ture et brølllop saa gjildt aa stort aa me saa mye stas aa hærlichkeit at de spørdes saa gjildt aa stort aa me saa mye stas aa hærlichkeit at de spørdes over mange kongeriker.